

Провідний фахівець галузі

Вчений родом із Киргизії, народився у 1934 році. Батьки його були безграмотні. Мати часто казала йому: «Вчись синок, щоб ти мав змогу прочитати листа від своїх дітей». Він пам'ятав ці слова матері, вчився завжди на «відмінно», прагнув весь час щось пізнати нового, особливо любив у фізичному гуртку в школі досліджувати електричні процеси, займався радіоаматорством. Навіть став переможцем змагань з дальнього прийому сигналів радіоприймачем своєї конструкції і його як здібного юнака зарахували без іспитів до Харківської військової академії імені Говорова.

У післявоєнні роки Анатолій часто хворів, тому в академії йому на рік дали відстрочку від занять. А щоб не повертатися додому, поступив на автотракторний факультет Харківського політехнічного інституту, та так там і залишився.

Примітили викладачі його захоплення танками і виступи з повідомленнями про них на студентських наукових конференціях. І на третьому курсі перевели його на спеціальність «Колісні і гусеничні машини».

Тут він зіштовхнувся з питаннями експлуатації машин і особливо з механізмами повороту, продовжував займатися у наукових гуртках. А у вільний час віддавався улюбленому виду спорту — боротьбі самбо, навіть став на четвертому курсі кандидатом у майстри спорту.

А після закінчення з відзнакою вищого навчального закладу впродовж двох років працював на Кременчуцькому вагонобудівному заводі. Спочатку начальником технічного бюро, а потім — заступником начальника цеху, в якому вироблялася техніка за профілем його спеціальності.

Тут і прийняв рішення серйозно займатися наукою, поступив до аспірантури в ХПІ. Кандидатську дисертацію захищав в ХІМЕСГ.

— Для мене і моєї сім'ї це були важкі роки, — згадує Анатолій Тихонович. — Мешкали в інституті в гуртожитку, дружина була не прописана, тому й не мала змоги працювати. А син не ходив у дитячий садок. Рідних в нас не було. Жили на одну мою стипендію. Диплом в інституті захищав у костюмі

Анатолія Тихоновича Лебедева — завідувача кафедри тракторів і автомобілів, доктора технічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України Харківського національного технічного університету імені Петра Василенка — називають в університеті високоінтелектуальною людиною, провідним вченим-теоретиком, кращим фахівцем тракторної галузі. Тут він почав свою роботу з написання підручників, посібників і дійшов до розробки нової сільськогосподарської техніки, став засновником та керівником наукової школи з її експлуатаційної технологічності. Про нього йде мова у публікації.

товариша, а кандидатську дисертацію — у позичених черевиках. Тому я чуйно відношуся до тих людей, які потрапляють в біду.

Після захисту кандидатської дисертації з автоматичного керування трактором А.Т.Лебедев направляє до відділення Українського науково-дослідного інституту механізації і електрифікації сільського господарства, розташованого в нашому обласному центрі. Тут він пройшов шлях від наукового співробітника до директора інституту, який займався проблемами механізації сільського господарства. Головна функція інституту була зв'язана з виробництвом тракторів. Тільки що зібрані на ХТЗ нові моделі тракторів надходили до інституту на випробування, які виконувалися на його полях.

У 1975 році він перейшов з науково-дослідного інституту до ХІМЕСГ, з яким він постійно підтри-

мував наукові зв'язки, де став викладачем кафедри тракторів і автомобілів.

Через рік А.Т.Лебедев перейшов старшим науковим співробітником, щоб закінчити докторську дисертацію, яку захистив у 1982 році. Відразу отримав ступінь доктора технічних наук з двох спеціальностей — «Трактори і автомобілі» і «Експлуатація, відновлення і ремонт».

Так він став єдиним доктором технічних наук в АПК України з двома такими спеціальностями. А після захисту дисертації був введений до експертної ради ВАК СРСР і впродовж десяти років був тут головним експертом держави по всіх докторських дисертаціях інженерів агропромислового комплексу. Крім цього при Державному комітеті по науці і техніці Ради Міністрів відповідав за напрямки робіт з підвищення надійності аграрної техніки, яка направлялася за кордон. Один тільки Мінський тракторний завод її надсилав до 116 країн світу.

Автоматика, електроніка, машинобудування і трактори стали головним напрямком наукових досліджень вченого, дали йому можливість розробити нову теорію з діагностики сільськогосподарської техніки.

Суть її складалася в тому, що раніше для того щоб продіагностувати якийсь агрегат, його треба було зняти з трактора, або комбайну і аж потім зробити йому діагностичні випробування. Займаючись діагностикою гідравлічних приводів тракторів і сільськогосподарських машин, А.Т.Лебедев запропонував метод діагностування з перехідних процесів, з характеру яких було б можливо судити про технічний стан

агрегату, не знімаючи його з машини.

До речі, з Харківським тракторним заводом він подружився ще в 1956 році, коли проходив тут студентську виробничу практику. З тієї пори впродовж вже майже 50 років їх поєднують ділові стосунки. У 2000 році вчений утворив при кафедрі тракторів і автомобілів університету науково-технічний центр «Агропромтрактор». Це єдиний на Україні науково-технічний центр, який перевіряє нові моделі тракторів на придатність та надійність їх у сільськогосподарському виробництві.

— Зараз в нас на ресурсних випробуваннях перебуває трактор ХТЗ, який наробив вже 8,5 тисяч мотогодин. — зауважує вчений. — Але якщо до техніки відноситися погано, вона швидко вийде з ладу. Сьогодні центром визначені головні деталі трактора ХТЗ, яким потрібно підвищити надійність. При цьому ресурс використання тракторів значно зростає.

Працюючи на різних посадах, вчений чітко уявляє, що майбутнє машинобудування сільськогосподарської техніки — за комбінованими агрегатами і їх розглядати треба не відокремлено від трактору, а в єдиному комплексі з технологічними процесами, що розробляються. Такий погляд вченого кафедри університету дав змогу навчальному закладу стати переможцем у конкурсі Мінагрополітики України з заохочення науковців до утворення комбінованої техніки. Вже два роки підряд університету на проведення

наукових досліджень з цих питань виділяються бюджетні кошти.

— Мрія кожного хлібороба після збирання врожаю зернових відразу робити лущіння стерні, щоб коренева система не продовжувала висмоктувати вологу з ґрунту, — підкреслює завідувач кафедри. — За рахунок несвоєчасного проведення таких робіт можна втратити до 100 тон вологи з кожного гектару. Тому разом з Таврійською аграрно-технічною академією ми розробили такий комбінований агрегат на базі трактора ХТЗ, який дозволяє здійснювати цю технологічну операцію слідом за комбайном.

Вже 26 років завідує Анатолій Тихонович кафедрою тракторів і автомобілів технічного університету. За ці роки вчені під його керівництвом вивели кафедру у базову з підвищення кваліфікації завідувачів всіх кафедр тракторів і автомобілів колишнього СРСР, зберігаючи лідерство і в Незалежній Україні. На кафедрі накопичуються всі наукові дослідження, що здійснюються в країні з тракторної енергетики. Вони тут узагальнюються і оприлюднюються. Своє лідерство в цій галузі вчені наукової школи А.Т. Лебедева намагаються утримати і в подальшому.

Анатолій Тихонович — автор більш ніж 300 наукових праць, з них 5 монографій. Він отримав понад 100 авторських свідоцтв на винаходи, в тому числі 8 патентів України. Під його керівництвом захищено 4 докторських та 32 кандидатських дисертацій.

Відносно вітчизняного тракторобудування вчений висловлюється, що ХТЗ стоїть на сучасному рівні з створених і затребуваних моделей тракторів на Україні. Але сьогодні вчені бачать утворення такої простої в експлуатації моделі трактора, яка б була розрахована на оранку, культивування на наших полях і доступна по вартості споживачеві. А заради цього, можливо, заводу треба повернутися до попередніх випусків своїх моделей тракторів на сучасному науково-технічному рівні.

Замислюючись над словами вченого, можна зробити висновок: майбуть, при обласній держадміністрації потрібно утворити науково-технічну раду з машинобудування, тракторів і сільськогосподарської техніки. Не зрозуміло чому така рада досі не створена. Вона могла б об'єднати зусилля виробників, науковців і споживачів у досягненні однієї мети — подальшого розвитку ефективності сільськогосподарського виробництва.

До речі, головним тракторним регіоном нашої країни є Харків. А в нас треба дуже серйозно проаналізувати можливість господарств до виконання ремонту та технічного обслуговування сільськогосподарської техніки. Зараз в цьому, за словами вчених, повна невизначеність. А сервісну технічну службу можливо було б, на думку А.Т. Лебедева, відродити.

На знімках: професор А.Т. Лебедев; учасники семінару завідувачів кафедр тракторів і автомобілів України, проведеного на базі технічного університету